

SYSTEMY BEZPIECZEŃSTWA

WYMIAR
LOKALNY I PAŃSTWOWY

REDAKCJA

ARTUR GRUSZCZAK
PIOTR BAJOR

SYSTEMY BEZPIECZEŃSTWA

SOCIETAS

seria pod redakcją
BOGDANA SZLACHTY

131

SYSTEMY BEZPIECZEŃSTWA

**WYMIAR
LOKALNY I PAŃSTWOWY**

**REDAKCJA
ARTUR GRUSZCZAK
PIOTR BAJOR**

© Copyright by individual authors, 2020

 Artur Gruszcak, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

 artur.gruszcak@uj.edu.pl

 Piotr Bajor, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

 piotr.bajor@uj.edu.pl

Recenzent

dr hab. Marcin Lasoń, prof. Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Redakcja tekstów w języku polskim

Weronika Werewka

Redakcja tekstów w języku angielskim

Dariusz Rossowski

Projekt okładki

Marta Jaszcuk

Publikacja dofinansowana przez Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego

ISBN 978-83-8138-366-0 (druk)

ISBN 978-83-8138-367-7 (on-line, pdf)

<https://doi.org/10.12797/9788381383677>

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87

e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:

<https://akademicka.com.pl>

Spis treści

Wstęp	7
DOMINIK SIEKLICKI	
Służba Ochrony Państwa – nowa instytucja w systemie bezpieczeństwa RP.....	11
JACEK WODNICKI	
Transformacja Sił Zbrojnych RP w okresie przynależności do Sojuszu Północnoatlantyckiego	27
GRZEGORZ KASPROWICZ, WOJCIECH M. ZABOŁOTNY, KRZYSZTOF POŹNIAK, AGATA TYBURSKA, JAROSŁAW STRUNIAWSKI	
Commanding a police operation with a Mobile Distribution Point of ICT Infrastructure	43
BARTOSZ A. CZERNICKI	
Polska Policja jako uczestnik międzynarodowej wymiany informacji kryminalnych – analiza wybranych współczesnych rozwiązań i stopnia ich wykorzystania	55
ANDRZEJ DRZEWIECKI	
Edukacja obronna w systemie bezpieczeństwa państwa	71
DOMINIK JURCZAK	
Komunikacja taktyczna jako skuteczne narzędzie do zapewniania bezpieczeństwa członków zbiorowości	81
MAŁGORZATA KOCHAŃSKA	
Monitoring wizyjny a bezpieczeństwo w szkołach i placówkach szkolno-wychowawczych	93
MACIEJ SZCZUROWSKI	
Bezpieczeństwo społeczności lokalnych a mit bezpiecznego państwa jako zjawiska kulturowe	105
MARCIN KOCZAN	
Polityka energetyczna Polski do 2040 roku – przejaw realizmu czy <i>wishful thinking</i> ?	117
RAFAŁ MIERNIK	
Bezpieczeństwo społeczne jako element warunkujący bezpieczeństwo państwa.....	133
MARTYNA OSTROWSKA	
Bezpieczeństwo ruchu drogowego jako przedmiot badań naukowych.....	151

PIOTR BOGDALSKI

Obszary, obiekty i urzędnienia ważne dla bezpieczeństwa państwa – propozycja modyfikacji systemu obowiązkowej ochrony w zakresie podmiotu wykonującego czynności ochronne	163
---	-----

SABINA OLSZYK

Zadania podmiotów cywilnych w zakresie dyplomacji obronnej. Przykład polskich think tanków.....	187
--	-----

PAWEŁ SZMITKOWSKI

Bezpieczeństwo osób z niepełnosprawnościami w kontekście funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego w Polsce	203
---	-----

JAKUB ADAMKIEWICZ, LUIZA TRZCIŃSKA

Organizacje pozarządowe w systemie obronnym Polski	217
--	-----

O autorach.....	235
-----------------	-----

Indeks osobowy	239
----------------------	-----

Sabina Olszyk

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Zadania podmiotów cywilnych w zakresie dyplomacji obronnej Przykład polskich think tanków

ABSTRACT: The change in character and ways of using military force in international politics at the end of the 20th century has produced new methods of cooperation leading to the formation of defense diplomacy. In the new reality, the group of entities conducting diplomatic activities has expanded and has become increasingly diverse. In addition to political and military actors, also non-governmental entities, i.e. NGOs, business institutions and expert centers, began to undertake diplomatic activities. This raised questions, among others, about the scale of the impact of these entities on the creation of the international situation and the shaping of defense policy of countries? What tasks in the field of defense diplomacy are carried out to the highest / lowest degree? Which of the expert centers carry out particular tasks to the highest degree? This study in an attempt to answer the above questions. The analysis was based on data obtained as a result of surveys and the analysis of websites of fifteen Polish expert centers (think tanks) operating in the field of international relations, political sciences as well as security and defense.

KEYWORDS: defence diplomacy, think tank, security, defence, diplomacy

Wprowadzenie

Koncepcja dyplomacji obronnej formalnie ukształtowana w latach 90. XX wieku dla potrzeb państw bałkańskich i Europy Środkowo-Wschodniej z biegiem czasu została zaimplementowana także w innych państwach. Jej źródła należy upatrywać w Stanach Zjednoczonych, gdzie zainicjowano pierwsze próby integrowania sił zbrojnych z dyplomacją. W dokumencie zatytułowanym *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement* [„Narodowa Strategia Bezpieczeństwa: zaangażowanie i rozszerzanie”] (1996) zapowiedziano potrzebę porzucenia izolacji komunizmu jako wiodącej zasady polityki zagranicznej USA i zastąpienia jej strategią umacniania bezpieczeństwa, wspierania narodowego dobrobytu oraz promocji demokracji na świecie. Kontynuatorami propokojowej idei kształtowania stosunków międzynarodowych stali się następnie Brytyjczycy, którzy ją udoskonaliли, rozszerzyli i upowszechnili. Dyplomacja obronna stała się obowiązującą doktryną działania w polityce zagranicznej wielu państw europejskich, azjatyckich oraz Stanów Zjednoczonych.

Istotny wkład w rozwój koncepcji dyplomacji obronnej mieli badacze singapurscy (See Seng Tan, Bhuhindar Singh). Wskazali oni bowiem obszary, w ramach których dyplomacja obronna może być realizowana. Pierwszy z nich obejmuje zaangażowanie i działania sektorów politycznego i wojskowego, czyli liderów politycznych, ministrów, szefów obrony, szefów sztabów generalnych oraz dowództw i sztabów szczebla strategicznego. Drugi to działania akademii wojskowych, ośrodków edukacyjnych, badawczych i badawczo-rozwojowych oraz związanych z resortem obrony think tanków. Trzeci natomiast obejmuje aktywność przedstawicieli cywilnych organizacji pozarządowych (NGOs). Określenie tych trzech poziomów pokazało, że na kształt stosunków międzynarodowych i kierunki działań w zakresie bezpieczeństwa mają wpływ nie tylko elity polityczne i wojskowe, ale w znacznym stopniu także cywilne podmioty pozapaństwowe. Badacze singapurscy zmienili dotychczasowe postrzeganie dyplomacji obronnej, utożsamianej zwykle z działalnością attaché obrony i ministerstw obrony, rozszerzając je na działania dodatkowych podmiotów cywilnych. Ich zdaniem pośrednictwo w konfliktach i działania profilaktyczne, tj. edukacja czy praktyczne szkolenia, poprawiły skuteczność rozwiązywania konfliktów, prowadzenia negocjacji oraz utrzymania rozwoju pokonfliktowego. Uzasadnia to także rosnące znaczenie podmiotów pozapaństwowych na arenie międzynarodowej jako skutecznych ogniw działających na rzecz bezpieczeństwa i pokoju, a tym samym jako istotnych elementów dyplomacji obronnej. Dlatego też, analizując kwestie dyplomacji obronnej, należy brać pod uwagę zróżnicowanie środowiska bezpieczeństwa oraz podmiotów biorących udział w jej kształtowaniu.

Wskazanie trzech poziomów dyplomacji obronnej stało się punktem wyjścia do postawienia pytań o realny poziom wpływu podmiotów pozapaństwowych na decyzje polityczne kształtujące stosunki wojskowe między państwami oraz o to, które podmioty przejawiają najwyższy/najniższy wpływ i jakie zadania dyplomacji realizują w najwyższym/najniższym stopniu. Niniejsze rozważania stanowią próbę odpowiedzi na te pytania.

Dyplomacja obronna jako współczesna forma współpracy międzynarodowej

Dyplomacja obronna rozumiana jest jako

[...] różnorodna międzynarodowa pokojowa aktywność oparta na dialogu i współdziałaniu, realizowana we współpracy dwustronnej, wielostronnej oraz w ramach międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa przez resort obrony narodowej i podległe mu instytucje oraz Siły Zbrojne RP z sojusznikami, partnerami i innymi zaprzyjaźnionymi państwami w celu wsparcia polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa¹.

Definicja ta uwzględnia możliwość zaangażowania w działania dyplomatyczne instytucji podległych MON, włączając w to szkolnictwo wojskowe oraz podmioty cywilne związane z resortem obrony, tj. think tanki, czyli ośrodki eksperckie i badawczo-rozwojowe.

Koncepcja dyplomacji obronnej w dzisiejszym rozumieniu ukształtowała się z początkiem lat 90. XX wieku na skutek wydarzeń i procesów, które pojawiły się w zglobalizowanych środowiskach politycznym i bezpieczeństwa. Zmiany systemowe w Europie Środkowo-Wschodniej związane z upadkiem muru berlińskiego (1989 rok) oraz rozpadem Układu Warszawskiego (1991 rok) spowodowały, że Europejczycy zaczęli korzystać w pełni z nowo uzyskanego pokoju. W aspekcie militarnym oznaczało to redukcję sił zbrojnych i ograniczenie wydatków obronnych na rzecz komercyjnych projektów rozbudowy sektora usług i produkcji. Nastąpiła zatem zmiana roli siły militarnej w osiąganiu celów politycznych państw. Rola wojska została sprowadzona do głównego narzędzia dyplomacji prewencyjnej, zapobiegającej kryzysom i konfliktom zbrojnym w środowisku międzynarodowym. Nastąpił wówczas wzrost współzależności między państwami, a także wzrost liczby nowych aktorów na scenie światowej.

¹ L. Drab, *Dyplomacja obronna – nowy instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Sprawy Międzynarodowe” R. 70, 2017, nr 1, s. 141; idem, *Dyplomacja obronna w procesie kształtowania bezpieczeństwa RP*, Difin, Warszawa 2018, s. 31, *Bezpieczeństwo*.

Systematycznie zaczęła wzrastać liczba specjalistów z różnych dziedzin, którzy zostali włączeni w struktury misji dyplomatycznych, tj. oficerów łącznikowych, radców/attaché rolni czy attaché ds. zdrowia, a także ekspertów z zakresu ochrony środowiska, nauki, edukacji, kultury, technologii, energetyki oraz gospodarki. Należy pamiętać, że prekursorami w tym względzie byli specjaliści z zakresu wojskowości, czyli attaché wojskowi. Dlatego też często utożsamia się dyplomację obronną z dyplomacją wojskową, a trzeba mieć świadomość, że nie są to pojęcia tożsame.

Termin „dyplomacja obronna” jest pojęciem szerszym, które precyzyjniej oddaje poszerzający się kontekst zadań i uwarunkowań funkcjonowania dyplomacji wojskowej, będąc jej, w pewnym sensie, kontynuacją w warunkach pokojowych. Jej najważniejsze wyznaczniki to:

- angażowanie sił zbrojnych jedynie w działania prewencyjne, stabilizacyjne, obronne, dialog polityczny, odpowiedzialność za kwestie współpracy wielostronnej oraz dyplomację osobistą przedstawicieli państwa i sił zbrojnych;
- nierealizowanie operacji wojskowych, ale prowadzenie pokojowych działań obronnych – jest więc ukierunkowana bardziej na budowanie zaufania między podmiotami i silnie zorientowana na dialog, zapobieganie konfliktom oraz pokojowe realizowanie interesów własnego państwa;
- wcielanie w życie tylko tych celów i zadań dyplomacji wojskowej, które związane są z rozwiązywaniem konfliktów, rozwijaniem współpracy dwu- i wielostronnej, a także użyciem sił zbrojnych w misjach i operacjach międzynarodowych związanych z pokojowym wykorzystaniem wojska i personelu wojskowego;
- dopuszczanie do grona podmiotów realizujących jej zadania obok instytucji politycznych i wojskowych także podmioty cywilne, tj. organizacje międzynarodowe, akademie wojskowe, ośrodki edukacyjne, ośrodki badawcze i badawczo-rozwojowe oraz związane z resortem obrony think tanki itd.;
- całkowite wykluczanie bezpośredniej interwencji zbrojnej o agresywnym charakterze – w literaturze naukowej obydwa określenia „dyplomacja wojskowa” i „dyplomacja obronna” współlistnieją na podobnych prawach; nie są to jednak zamienniki pojęciowe.

Think tank... czyli co?

Think tank to dosłownie „zbiornik myśli”, czyli miejsce, gdzie powstają analizy i idee wykorzystywane przez decydentów, będące przedmiotem debat publicznych. Potocznie uważa się, że są to niezależne instytucje badawcze, których celem jest kształtowanie

procesów politycznych. To w think tankach dziennikarze poszukują komentarzy do swoich artykułów, a politycy analiz dla swoich strategii. Współcześnie think tanki to niezależne ośrodki badawcze typu non profit, które dążą do wywierania wpływu na proces decyzyjny w sferze publicznej poprzez wykorzystanie wiedzy ekspertów². Ich celem jest dostarczanie analiz i raportów, także krytycznych, które mają pomóc podjąć decyzję obiektywną i najlepszą z punktu widzenia interesów państwa. Podmioty te określane są różnymi nazwami: ośrodki eksperckie, ośrodki doradcze, fabryki myśli, kuźnie nowych idei, fora badawczo-eksperskie, akademie ekspertów itd. Żadna z nich nie oddaje jednak istoty znaczenia nazwy „think tank”. Dlatego też termin ten powszechnie funkcjonuje nie tylko na zachodzie Europy i w Stanach Zjednoczonych, ale również w Polsce.

Pierwszą organizacją typu think tank było londyńskie Towarzystwo Fabiańskie (Fabian Society) utworzone przez środowisko socjalistów w 1884 roku. W Stanach Zjednoczonych początki instytucjonalnego doradztwa w zakresie polityki zagranicznej przypadały na koniec I wojny światowej. Wówczas masowo zaczęły powstawać prywatne fundacje, tj. Rockefeller Foundation, World of Peace Foundation, New York Foundation, Brookings Institution czy Council of Foreign Relations. Na początku XX wieku dominowały zatem ośrodki skupiające raczej przedstawicieli poszczególnych grup interesu, naukowców oraz polityków. Dynamiczny rozwój doradztwa politycznego nastąpił po II wojnie światowej, kiedy to zaczęły powstawać nowe ośrodki próbujące stawić czoła wyzwaniom powojennego świata. Tworzyły się one przede wszystkim w USA, np. American Enterprise Institute czy RAND Corporation, oraz w krajach Europy Zachodniej. Czasy powojenne to także początek stosowania terminu „think tank” na określenie nowo powstających ośrodków badawczo-analitycznych. Nazwa ta pierwotnie stosowana była na określenie mózgu człowieka. Dopiero pod koniec II wojny światowej pojęcie to otrzymało nowe znaczenie – bunkra odpornego na atak bombowy, w którym wojskowi mogli prowadzić dyskusje z naukowcami i ekspertami na temat dalszych planów i strategii³. W kolejnych latach zakres tematyczny badań i analiz prowadzonych przez te think tanki zaczął się zmieniać i poza obronnością oraz bezpieczeństwem zainteresowano się także kwestiami stosunków zagranicznych USA z innymi państwami. Od lat 70. zaczęły natomiast powstawać think tanki badające problematyki społeczną, ekonomiczną oraz ekologiczną.

² W. Ziętara, *Istota think tanks*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2009, vol. XVI, nr 1, s. 181.

³ T. T. Kaczmarek, *Kto kieruje globalizacją? Think tanki – kuźnie nowych idei*, Difin, Warszawa 2011, s. 18.

W krajach Europy Środkowo-Wschodniej istotne znaczenie dla powstawania i rozwoju ośrodków eksperckich miała transformacja systemowa (po 1989 roku). W Polsce pierwsze struktury o charakterze think tanków wykształciły się jeszcze w dwudziestolecie międzywojennym, kiedy to sektor analityczny działał dość prężnie i obejmował dość szeroką problematykę. Szczególną renomą cieszyły się analizy Instytutu Wschodniego założonego w 1926 roku oraz tzw. polskiej szkoły sowietologicznej, w tym Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej, powstałej w 1930 roku. Najstarszą, istniejącą do dzisiaj, placówką jest Instytut Zachodni założony w 1945 roku. Inną, powstałą już po zakończeniu II wojny światowej, był Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM) powołany do życia w 1947 roku. Przed transformacją ustrojową działała także zarejestrowana w 1988 roku, Fundacja im. Stefana Batorego. Po 1989 roku – roku przełomowym dla kształtowania się państwowości polskiej oraz samodzielnej polskiej polityki zagranicznej – zaczęły powstawać liczne placówki eksperckie. Początkowo miały one charakter instytutów naukowych, które następnie przekształciły się w think tanki. W Polsce współcześnie istnieje kilkadziesiąt think tanków działających w różnych obszarach. Nie jest to dużo, biorąc pod uwagę liczbę takich ośrodków w innych krajach np. USA czy Wielkiej Brytanii. Głównym obszarem działalności ośrodków eksperckich w Polsce były i są w przeważającej większości stosunki międzynarodowe i polityka zagraniczna, bezpieczeństwo i obronność, ekonomia oraz prawo. Tymczasem na świecie obszar działania think tanków znacznie się poszerzył i obejmuje także sprawy rozwoju społecznego, studiów regionalnych, rozwój technologii i nauki, opieki zdrowotnej, bezpieczeństwa i rozwiązywania konfliktów międzynarodowych, politykę podatkową oraz badania demokracji i polityki rządowej⁴. Szacuje się, że na całym świecie działa 6500 think tanków, a ich liczba stale rośnie. Najwięcej jest ich w Stanach Zjednoczonych – blisko 2000 – w Chinach – około 430 – oraz w Wielkiej Brytanii – około 285.

Realizacja zadań dyplomacji obronnej przez polskie think tanki – analiza wyników badań

Dyplomacja obronna posiada szeroki wachlarz aktywności zarówno podmiotów politycznych, wojskowych, jak i cywilnych i może być wykorzystywana w sytuacjach kryzysowych oraz pokojowej współpracy międzynarodowej. Można te aktywności

⁴ W. Ziętara, *op. cit.*, s. 197.

podzielić umownie na dwie grupy zadań. Pierwsze to działania bezpośrednie (twarde), których realizacja oznacza bezpośrednie, konkretne zaangażowanie uprawnionych do tego podmiotów politycznych lub wojskowych. Stanowią one istotę dyplomacji obronnej. Druga grupa to działania pośrednie (miękkie), które skierowane są bardziej ku społeczeństwu i opierają się na działalności edukacyjnej związanej z promowaniem i propagowaniem pewnych idei wśród klasy politycznej oraz w społeczeństwie.

Charakterystyka stopnia realizacji zadań dyplomacji obronnej przez polskie think tanki opracowana została w oparciu o analizę kwestionariuszy ankietowych⁵ oraz stron internetowych wybranych 15 polskich ośrodków eksperckich działających w zakresie stosunków międzynarodowych, bezpieczeństwa i obronności oraz spraw publicznych i polityki. W opinii autorki to właśnie te ośrodki posiadają największe kompetencje do realizacji zadań w zakresie dyplomacji obronnej. Analizowane podmioty to: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM), Centrum Badań nad Bezpieczeństwem (CBB), Centrum Badań nad Terroryzmem Collegium Civitas (CBnT), Centrum Stosunków Międzynarodowych (CSM), Europejski Instytut na Rzecz Demokracji (EIRD), Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego (Instytut Pułaskiego, IP), Fundacja im. Stefana Batorego (FSB), Instytut Europy Środkowej (IEŚ), Instytut Kościuszki (Instytut Integracji Europejskiej, IK), Instytut Misesa (IM), Instytut Sobieskiego (IS), Instytut Spraw Publicznych (ISP), Instytut Studiów Strategicznych (ISS), Ośrodek Studiów Wschodnich (OSW) oraz Stowarzyszenie Euro-Atlantyckie (SEA).

Wyniki podjętych analiz w zakresie zadań podejmowanych przez polskie think tanki zostały przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Zadania realizowane przez polskie think tanki

Rodzaje zadań	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Razem (%)
Zadania o charakterze bezpośrednim (twarde)					
Organizacja wizyt statków powietrznych, okrętów lub innego sprzętu wojskowego w zaprzyjaźnionych państwach	–	–	26,70	73,30	100,00

⁵ Badania ankietowe przeprowadzono w okresie wiosenno-letnim 2019 roku przy użyciu programu ankietowego o nazwie Survio.com.

Rodzaje zadań	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Razem (%)
Wspieranie przygotowywania, negocjowania i podpisywania umów i porozumień w dziedzinie obronności	6,70	33,30	33,30	26,70	100,00
Merytoryczne doradztwo cywilne i wojskowe w zakresie bezpieczeństwa i obronności udzielane władzom państwowym, przedstawicielom dyplomatycznym, organizacjom międzynarodowym i rządów innych państw	33,30	26,70	26,70	13,30	100,00
Wspieranie partnerów w reformowaniu sektora bezpieczeństwa	6,70	26,70	33,30	33,30	100,00
Współdziałanie na rzecz rozwoju narodowych kolektywnych zdolności do udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych	–	46,60	26,70	26,70	100,00
Współpraca szkoleniowa i edukacyjna, ćwiczenia wojskowe oraz misje i operacje wojskowe	40,00	26,70	13,30	20,00	100,00
Działania logistyczne i biznesowe związane z zakupem broni i sprzętu wojskowego oraz rozwojem przemysłu obronnego	13,30	6,70	20,00	60,00	100,00
Udzielanie pomocy logistycznej w operacjach kryzysowych, humanitarnych oraz katastrofach technicznych i naturalnych	–	13,30	13,30	73,40	100,00
Pomoc w obsłudze porozumień w sferze kontroli zbrojeń i rozbrojeń oraz środków budowy zaufania	6,70	33,30	33,30	26,70	100,00

Rodzaje zadań	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Razem (%)
Zadania o charakterze pośrednim (miękkie)					
Współpraca wywiadowcza państw i wymiana informacji wojskowo-politycznych	20,00	6,70	20,00	53,30	100,00
Współpraca w ramach międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa i sojuszy	46,70	20,00	13,30	20,00	100,00
Promowanie współpracy dwustronnej i wielostronnej w zakresie stosunków wojskowych, bezpieczeństwa i obrony	53,30	26,70	–	20,00	100,00
Propagowanie demokratycznej cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi	60,00	13,30	–	26,70	100,00
Wymiany edukacyjne	53,30	26,70	6,70	13,30	100,00
Organizacja konferencji międzynarodowych, szczytów, spotkań tematycznych i seminariów o zasięgach krajowym, regionalnym i globalnym	80,00	20,00	–	–	100,00

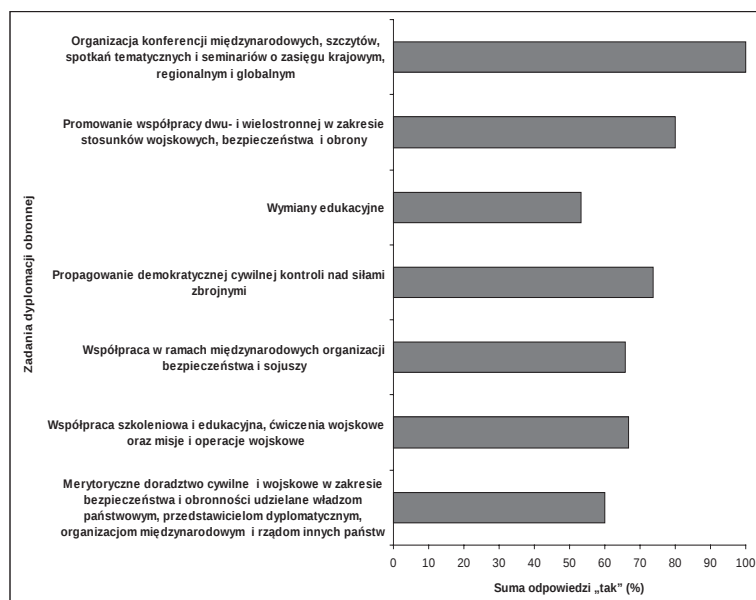
Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet.

Dane zebrane w tabeli 1 pokazują, że zadania o charakterze bezpośrednim są w mniejszym stopniu podejmowane przez polskie think tanki niż zadania pośrednie. Spośród zadań „twardych”, stanowiących kwintesencję dyplomacji obronnej, największą popularnością wśród polskich ośrodków eksperckich (40%) cieszyła się współpraca szkoleniowa i edukacyjna, ćwiczenia wojskowe oraz misje i operacje wojskowe. Ponad 33% zdecydowanie przyznało, że prowadzi merytoryczne doradztwo cywilne i wojskowe w zakresie bezpieczeństwa i obronności wobec decydentów politycznych, dyplomatycznych oraz organizacji międzynarodowych. Działania logistyczne i biznesowe, związane z zakupem broni i sprzętu wojskowego oraz rozwojem przemysłu obronnego zdecydowanie podejmowało ponad 13% badanych think tanków. Pozostałe zadania bezpośrednie były realizowane w niewielkim stopniu lub wcale. Oznacza to, że polskie ośrodki eksperckie w znikomym stopniu mają wpływ na kształtowanie tej bezpośredniej (twardej) dyplomacji obronnej, będącej raczej domeną aktorów politycznych i wojskowych.

Zdecydowanie lepiej kształtuje się aktywność ośrodków w realizacji zadań pośrednich, związanych z działalnością edukacyjną i popularyzatorską dyplomacji obronnej. Oznacza to, że polskie think tanki pełnią funkcję ośrodków wspierających działania polityków i wojskowych. Same w nieznaczny sposób posiadają wpływ na kształtowanie bezpośrednich działań dyplomacji obronnej.

Dokładny rozkład procentowy zsumowanych odpowiedzi twierdzących („Zdecydowanie tak”, „Raczej tak”) oraz przeczących („Zdecydowanie nie”, „Raczej nie”) obrazują wykresy 1, 2.

Wykres 1. Zadania think tanków w zakresie dyplomacji obronnej, realizowane w najwyższym stopniu (%)⁶

Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 1.

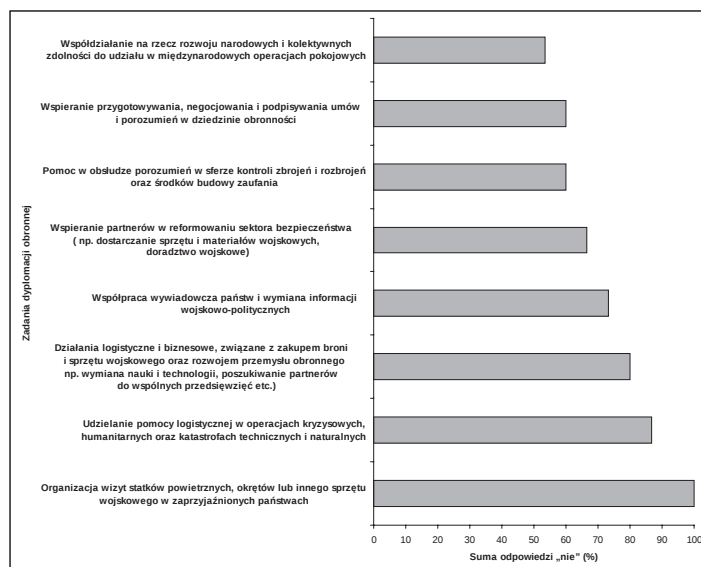
Należy wskazać, że polskie think tanki w największym stopniu prowadzą działania wzmacniające dyplomację obronną poprzez organizację konferencji międzynarodowych, a także spotkań, szczytów i seminariów krajowych (100%). Zdecydowana większość ośrodków (blisko 80%) zadeklarowała podejmowanie współpracy dwu- i wielostron-

⁶ Na wykresie ukazano łącznie odpowiedzi: „Zdecydowanie tak”, „Raczej tak”, uwzględniając odpowiedzi, które w sumie przekroczyły 50%.

nej w zakresie stosunków wojskowych, bezpieczeństwa i obrony. Blisko 74% z nich prowadziło także działania w kierunku promowania demokratycznej cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi, a prawie 67% ośrodków podejmowało współpracę szkoleniową i edukacyjną oraz propagowało udział w szkoleniach i misjach wojskowych. Również współpraca w ramach międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa i sojuszy stała się ważnym polem działania analizowanych think tanków (blisko 66% z nich). Merytoryczne doradztwo cywilne, wojskowe i bezpieczeństwa udzielane władzom państwowym, dyplomatom oraz organizacjom międzynarodowym i rządów innych państw również znalazło się w gronie zadań realizowanych przez 60% badanych podmiotów. Także wymiany edukacyjne zostały uwzględnione w grupie najczęściej podejmowanych działań przez polskie instytuty eksperckie – ponad 53% ankietowanych zadeklarowało prowadzenie takiej działalności.

Spośród wszystkich wyróżnionych zadań realizowanych na rzecz dyplomacji obronnej pojawiły się i takie, których polskie ośrodki nie realizują w ogóle albo realizują w bardzo niskim stopniu. Dokładny rozkład procentowy ilustruje wykres 2.

Wykres 2. Zadania think tanków w zakresie dyplomacji obronnej, realizowane w najniższym stopniu (%)⁷

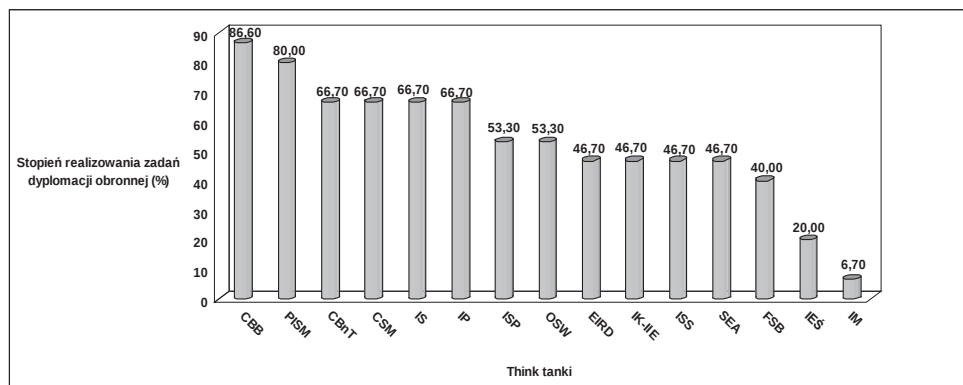
Źródło: opracowanie własne na podstawie tabeli 1.

⁷ Na wykresie ukazano łącznie odpowiedzi: „Zdecydowanie nie”, „Raczej nie”, uwzględniając odpowiedzi, które w sumie przekroczyły 50%.

Dane zebrane na wykresie 2 pokazują, że żaden z polskich ośrodków eksperckich nie bierze udziału w organizacji wizyt statków powietrznych, okrętów oraz innego sprzętu wojskowego w zaprzyjaźnionych państwach. Taka sytuacja nie dziwi, jako że bezpośrednio działania w tym zakresie podejmują władze państwowe oraz wojskowe, chociaż w niektórych krajach, np. w USA, przedstawiciele think tanków posiadają istotny i realny wpływ na działania w tym względzie. W znaczącym zakresie (blisko 87%) ośrodki nie udzielają również pomocy logistycznej w operacjach kryzysowych, humanitarnych oraz katastrofach technicznych i naturalnych. Są to zadania w znacznej mierze przypisane dla służb mundurowych oraz humanitarnych. Nie podejmują także aktywności logistycznych i biznesowych, związanych z zakupem broni i sprzętu wojskowego oraz rozwojem przemysłu obronnego. Spośród wszystkich ankietowanych aż 80% z nich nie brało udziału w takich działaniach, a także nie prowadzi współpracy wywiadowczej i wymiany informacyjnej (ponad 73% ankietowanych). Blisko 67% ankietowanych nie prowadzi działań w zakresie reformowania sektora bezpieczeństwa, rozumianego jako dostarczanie sprzętu i materiałów wojskowych, doradztwo wojskowe. Polskie think tanki w zasadniczym stopniu (60% ankietowanych) nie biorą udziału w obsłudze porozumień w sferze kontroli zbrojeń i rozbrojeń oraz środków budowy zaufania oraz w negocjacjach i podpisywaniu umów i porozumień w dziedzinie obronności. Ponad połowa badanych (około 53%) nie podejmuje współpracy na rzecz rozwoju narodowych i kolektywnych zdolności do udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych.

Poziom zaangażowania poszczególnych ośrodków eksperckich w realizację zadań z zakresu dyplomacji obronnej ukazany został na wykresie 3.

Wykres 3. Ośrodki realizujące w najwyższym/najniższym stopniu zadania w zakresie dyplomacji obronnej (%)

Powyższe zestawienie pokazuje, że ośrodkami eksperckimi, które w najwyższym stopniu podejmują realizację zadań w zakresie dyplomacji obronnej, są te think tanki, których zasadniczym obszarem działania jest bezpieczeństwo i obronność (CBB – 86,60%, CBnT – 66,70%) oraz stosunki międzynarodowe (PISM – 80%, CSM, IS, IP – po 66,70%). W najmniejszym stopniu tematykę dyplomacji obronnej realizują IM (6,70%), IEŚ (20%) oraz FSB (40%), dla których osiągnięcia działania są sprawy społeczne, gospodarcze i polityczne odbiegające nieco od kwestii obronności i spraw międzynarodowych.

Wnioski

Polskie think tanki realizują zadania w zakresie dyplomacji obronnej w ograniczonym zakresie. Dominują działania dotyczące zadań pośrednich, skoncentrowanych na współpracach szkoleniowej i edukacyjnej, wymianach międzynarodowych, aktywności publikacyjnej oraz wymianie poglądów podczas wszelkich konferencji, spotkań i seminariów. Owocuje to znikomym wpływem na decyzje polityczne związane z działaniami na rzecz dyplomacji obronnej. Rola ośrodków eksperckich w tym zakresie koncentruje się głównie na popularyzacji wiedzy w społeczeństwie oraz wspieraniu działań władz politycznych i wojskowych. Wydaje się, że potencjał think tanków powinien być w większym stopniu zaangażowany nie tylko w procesy konsultacji społecznych, ale także w procesy tworzenia strategii politycznych oraz kierunków polityki bezpieczeństwa i obronności przez decydentów politycznych i wojskowych. Think tanki, pomimo że nie posiadają bezpośredniego wpływu na proces decyzyjny, a raczej wpływają na opinię publiczną, kształtując jej poglądy poprzez media, to wprowadzając swoje pomysły do obiegu społecznego, mogą z czasem przenikać do procesu politycznego. Nie należy ich zatem marginalizować i pozbywać wpływu, który potencjalnie mogą wywołać na ośrodki decyzyjne.

W Polsce, inaczej niż w innych krajach, w think tankach rzadkością jest zatrudnianie byłych polityków, wojskowych lub urzędników wysokiego szczebla – z uwagi na ograniczenia finansowe⁸. W Stanach Zjednoczonych czy Wielkiej Brytanii potencjał odchodzących ze stanowisk na skutek zmiany ekipy rządzącej jest zagospodarowywany właśnie przez trzeci sektor. Think tanki kreują tam projekty, w których horyzont

⁸ Zdarza się jednak, że tego typu postaci współpracują z ośrodkami eksperckimi przy konkretnych projektach, odgrywając kluczową rolę. Przykładem jest projekt realizowany przez Instytut Studiów Strategicznych w Krakowie pt. „Polskie Siły Zbrojne 2006-2012”, którego opiekunem merytorycznym był gen. Czesław Piątas.

namysłu nad problemami wybiega wiele lat naprzód, badając różne obszary polityki, wskazując najpilniejsze wyzwania, i przedstawiają sposoby, dzięki którym państwo może sobie z nimi poradzić. Z tych analiz powstają książki i raporty przedkładane następnie urzędom i społeczności eksperckiej pod dyskusję. Niektóre z nich realizują zamówienia badawcze rządu, których wyniki pozostają często tajne. Ośrodki eksperckie próbują także zaznaczyć swoją obecność w bieżącej debacie. Ich eksperci piszą doraźne rekomendacje dla rządu, komentują wydarzenia w mediach i uczestniczą w spotkaniach z decydentami.

Polska, podobnie jak inne kraje postkomunistyczne, cechuje się słabością administracji i instytutów politycznych. Aparat państwowy nie zapewnia rządzącym wiedzy i analizy na poziomie, jakiego wymaga dzisiejsza polityka, a think tanki nie są w stanie zapełnić tej luki, ponieważ cierpią na braki finansowe i kadrowe. Skutkiem tego jest deficyt intelektualny polskiej polityki oraz niska jakość proponowanych rozwiązań. Wydaje się także, że administracja publiczna niedostatecznie docenia rolę ośrodków eksperckich – nie jest dla nich częstym zleceniodawcą, przez co w niewielkim stopniu finansowo je wspiera. Niska podaż think tanków wynika także z tego, że w administracji rządowej nie ma nawyku zamawiania badań ani słuchania ekspertów z zewnątrz. Same ośrodki nie mają aż takiej siły przebicia, aby samodzielnie dotrzeć do instytucji państwowych i – co ważne – w sposób stały prowadzić dla nich badania i analizy. Potwierdza to jeden z raportów Fundacji im. S. Batorego z 2008 roku, w którym zbadano, że ministerstwa zachowują się pasywnie wobec ośrodków eksperckich, oczekując, że zainteresowani sami zgłoszą swoje uwagi, a większość decydentów nie wychodzi poza grono swoich stałych list partnerów⁹.

Warto zatem wspierać rozwój think tanków w Polsce również w zakresie dyplomacji obronnej, ponieważ im więcej niezależnych¹⁰, silnych merytorycznie ośrodków badawczych, tym wyższa jest jakość i większy wybór rekomendacji, które mogłyby trafiać do osób podejmujących kluczowe decyzje w polityce i biznesie. Rosnąca rola podmiotów pozarządowych w zarządzaniu konfliktami odzwierciedla pewien trend w dzisiejszym świecie, a mianowicie szersze zaangażowanie różnych grup społeczeństwa obywatelskiego. Po wielu latach ignorowania przez państwa tych podmiotów stały się postrzegane na świecie jako posiadające pewne zdolności, które mogą ułatwić utrzymanie pokoju szczególnie w społeczeństwach trawionych wojnami i konfliktami.

⁹ *Raport z realizacji projektu „Przejrzystość procesu stanowienia prawa”*, Fundacja im. S. Batorego, Warszawa 2008, s. 35, [on-line:] http://www.batory.org.pl/doc/Proces_stanowienia_prawa_raport.pdf – 16 XII 2019.

¹⁰ Przy czym niezależność rozumiana jest jako wolność i rzetelność badań naukowych, a nie brak poglądów – istnienie niezależnych ekspertów jest w dużej mierze szkodliwym mitem.

Ważne jest zatem, aby decydenci polityczni i wojskowi zechcieli włączyć do szerszej współpracy ośrodki eksperckie.

Bibliografia

- Cheyre J. E., *Defence diplomacy*, [w:] *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, eds. A. F. Cooper, J. Heine, R. Thakur, Oxford University Press, Oxford 2013, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199588862.001.0001>.
- Drab L., *Dyplomacja obronna – nowy instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Sprawy Międzynarodowe” R. 70, 2017, nr 1.
- Drab L., *Dyplomacja obronna w procesie kształtowania bezpieczeństwa RP*, Difin, Warszawa 2018, *Bezpieczeństwo*.
- Kaczmarek T. T., *Kto kieruje globalizacją? Think tanki – kuźnie nowych idei*, Difin, Warszawa 2011.
- Raport z realizacji projektu „Przejrzystość procesu stanowienia prawa”*, Fundacja im. S. Batorego, Warszawa 2008, [on-line:] http://www.batory.org.pl/doc/Proces_stanowienia_prawa_raport.pdf.
- Ziętara W., *Istota think tanks*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2009, Vol. XVI, nr 1, s. 177-200.

Książka dotyczy problematyki bezpieczeństwa narodowego, analizowanego przez pryzmat systemów, z uwzględnieniem wymiaru lokalnego i państwowego. To zbiór kilkunastu artykułów naukowych, przygotowanych przez specjalistów prowadzących badania w zakresie współczesnego bezpieczeństwa państwa. W publikacji zostały przedstawione najnowsze wyniki badań, dotyczące zróżnicowanych czynników wpływających na zagadnienia bezpieczeństwa, zarówno na poziomie lokalnym, jak i ogólnym systemu bezpieczeństwa narodowego.

<https://akademicka.pl>

